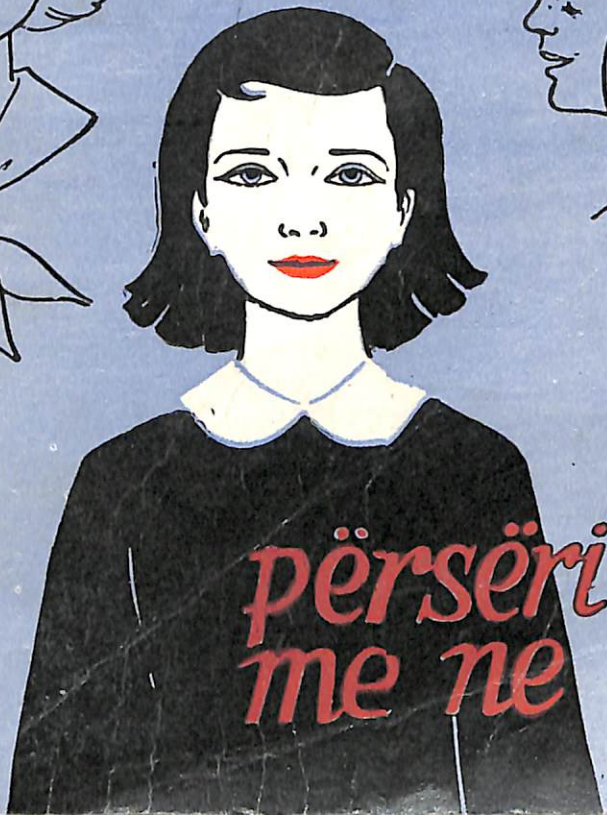

KOSTANDIN LELI

854-93-32

L 44

përsëri
me të

691.983-93-32

L 44

S

BIBLIOTEKA E PIONIERIT

KOSTANDIN LEI

PËRSËRI ME NE

— T r e g i m e —

1982
~~54103~~
BIBLIOTEKA E SHITËRISË
DURRES

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

KËMBËNGULJE ELEKTRICISTËSH

Ishim gjithësej 20 vetë. Bashkë me ne ndodhej edhe mësuesi i fizikës. Do të shkonim në Spiten, rreth tri orë larg fshatit tonë. Kishim vendosur të qëndronim aty dy javë për të ndihmuar në instalimet e brendshme të rrjetit elektrik.

Kryetari i këshillit u gëzua kur na pa.

— S'ma priste mendja të vijshit kaq shpejt!

— Është më mirë kur nisesh me fresk.

— Ashtu është, ashtu... e po... ç't'ju them tjetër, veç t'ju uroj punë të mbarë. Këtu do të kaloni shumë mirë. Ju jeni ndarë në katër brigada, apo jo? Ashtu... I kemi caktuar brigadat sipas shtëpive. Pa, he, ... t'i shoh një herë brigadierët.

Dolëm unë, Mrika, Kola dhe Gjergji.

Kryetari mblodhi një herë supet, bashkoi fort buzët, lëvizi kokën majtas e djathtas, pastaj buzëqeshi.

— Shih, shih sa bukur e keni mendue! Dy vajza brigadiere.

— E kanë meritue, bre Salë, — foli mësuetsi si duke qeshur.

— E, e, dihet, se kot s'i caktojshit.

Brigada e Mrikës shkoi në një shtëpi aty afër. Dy të rinj, që thirri kryetari pak më vonë, shoqëruan brigadën e Kolës dhe të Gjergjit për në lagjen e sipërme, ndërsa unë me brigadën time dhe me kryetarin shkuam te shtëpia pranë çezmes kryesore të fshatit.

Aty, nga lesa deri te shkallët, rruga ishte shtruar me kalldrëm. Në të dy anët e kalldrëmit ishin mbjellë plot lule. Nën strehë ndodhej një kafaz pëllumbash dhe anës murit përsëri një lulishte e vogël e rrethuar me parmakë. Gjithçka tregonte punën e një njeriu të kujdesshëm.

Te shkallët doli një grua plakë.

— Mirë se të gjejmë, o nanë Prenda!

— Mirë se ke ardhë, Salë, me miq bashkë.

Po urdhëroni brenda, hajdeni fëmijë, hyni. . .

— E di si asht puna, nanë Prenda, — e mori fjalën kryetari. — Këta kanë ardhë nga Mantia me vu dritat.

— Fëmijët me ba ket punë, or Salë! — hapi sytë nanë Prenda, duke shikuar me habi herë nga ne e herë nga kryetari i këshillit.

— Kanë me i goditë aq bukur, sa ke me u çuditë.

— Ty t'besoj, mor pooo. . . s'ashtë as Gjeta këtu. . .

Diçka si drojtje, si hutim lexohej në sytë e nanë Prendës.

— Kena bisedue në mbledhje të popullit për ket punë oj nanë, unë e kam pa vetë punën e tyne, pastaj si Gjeta, si ti njëlloj asht. . .

— Jo, mor Salë, po ai asht. . .

— Kreu i shtëpisë, a? — foli me zë të lartë e duke qeshur kryetari. As ne s'e përmbajtëm dot gazin. — Ah, moj nanë Prenda, besa mos na korit para këtyne miqve, kanë me mendu se jena hala me të vjetrën.

— Jo, mor, po ai i din ma mirë kto punë, poooo. . . fëmijët tash janë miq të shtëpisë, të futen një herë brendë.

Ne hymë brenda. Kryetari na uroi punë të mbarë e u largua.

Vërtet hymë brenda, po të them të drejtën, qëndronim pak si të hutuar e s'po merrnim guxim të uleshim. Shikonim njëri-tjetrin në sy, sikur donim t'i thoshim: «Hë pra, ç'të bëjmë»?

— Uluni, uluni! — dëgjuam zërin e nanë
Prendës e cila sapo erdhi nga dhoma tjetër.

U ulëm si me përtesë. As vetë nuk e kup-
tonim pse e ndjenim veten të drojtur dhe të
hutuar. Rrudhi pak buzët e mblodhi supet nanë
Prenda kur mori vesh se unë isha brigadiere.
Mosbesimi e habia e pushtuan plakën po, me-
gjithatë, nuk nxori asnjë fjalë nga goja.

Pas pak te dera u duk lalë Gjeta. Ne u
ngritëm menjëherë në këmbë. Ai na takoi të
gjithëve me përzemërsi dhe u ul. Si më rrihte
zemra!

«Po sikur... ky..?!»

— Më thanë se më kanë ardhë miq në
shtëpi, mora leje te brigadieri dhe erdha.

— Ne kemi ardhur për të vendosur fijet
e telit për dritën elektrike, lalë Gjeta, — i tha-
shë unë dhe i ngula thellë vështrimin, duke pri-
tur me padurim fjalën e tij.

— Punë e mirë fort kjo jueja, pooo, unë
kam një mikun tim në qytet e ai më ka dhanë
fjalën me m'i rregullue.

Kjo ishte e papritur. Të na thoshte «Ju
s'e bëni dot, dija unë si t'i përgjigjesha, po tani
puna na doli ndryshe.

«Kjo s'është e vërtetë», — thashë me vete
dhe hodha shikimin nga shokët. Ata rrinin të
heshtur.

— Miku mund të vijë si mik, lalë Gjeta, ndërsa këtë punë po e bëjmë ne.

— Unë s'kam as tel tamam, s'besoj se mjafton as për një dhomë; dje ja dhashë një fshatarit këtu, se ndërtoi shtëpi të re.

Mund të ishin të vërteta fjalët e tij, po mund edhe të mos ishin, sidoqoftë ne duhet të ngulnim këmbë. Ai s'kish besim te ne, e sidomos te unë, që isha brigadiere. E vija re shpesh se, kur fliste, më tepër shikonte nga djemtë se nga unë. Më dukej sikur donte të thoshte: «Po ju, ore, katër djem, a s'ju vjen turp që keni brigadiere një vajzë?»

— Ne po punojmë vetëm në një dhomë derisa të gjesh telin, — i tha Prenga.

— Jo, mor, po... pastaj ju jeni fëmijë e mue më vjen keq me ju lodhë.

— Veç kjo punë që s'na lodh, o lalë Gjeta.

Plaku s'tërhiqej lehtë, po edhe ne ca më pak. Ai bënte sikur kërkonte diçka në xhepin e xhaketës. Diç bluante në mendje lalë Gjeta. Ndofta mundohej të gjente një shkak që ne të mos punonim në shtëpinë e tij.

— Po mirë, bre, ne po bajmë një gja tjetër: sa të rregulloj unë fijet e telit, ju punoni në një shtëpi tjetër.

— Çka thue, or burrë, kjo don me thanë «ikni prej shtëpie!» — foli papritur e shoqja.

— Mos, moj grue, se më ke vra me ato fjalë, ne s'e kena zakon me...

— Po pse s'e kena zakon, prandaj s'duhej me folë ashtu, — foli nanë Prenda, këtë radhë si duke qeshur.

Qeshëm edhe ne, qeshi edhe lalë Gjeta.

— Mirë, mirë, atëhere po e fillojmë nga ajo dhoma e vogël, oj plakë.

— Po pse, te kjo këtu nuk bën, o lalë Gjeta? — ja ktheu Prenga.

— Kjo asht e madhe dhe unë s'kam aq tel, se edhe këtu po e fillojshim.

Ardhja e mësuesit atë çast na gëzoi së tepërmi. Plaku sa dëgjoi zërin e tij, brofi menjëherë në këmbë e doli te porta.

— Po ata janë fëmijë, bre, — dëgjuam t'i thoshte ai mësuesit ngadalë kur po ngjitnin shkallët.

— Do të kënaqesh, o Gjetë, kur të mbarojnë, hiç mos u mërzit!

— Ty, po, të besoj, më qenë dhe ti, ma mirë do të ishte.

— Si unë, si fëmijët njëlloj është. Më mirë se fjalëve, t'i besosh punës, do ta shikosh vetë. Erdha sa të të takoj e do shkoj prapë.

— A, jo, tash s'ke me ikë. Si thoni, fëmijë, a nuk asht turp me e lanë mësuesin me ikë? — na u drejtua neve sapo hyri brenda.

— Si ta ketë punën, — ja ktheu Prenga.

Lalë Gjeta lëvizi kokën majtas e djathtas e buzëqeshi paksa, sikur donte të thoshte: «Të lumtë, ma hodhe».

Aty nga dreka ne filluam nga puna. Pleqtë rrinin në këmbë. Mësuesi nuk fliste fare. Shpesh ai dilte jashtë. Lalë Gjetës s'i vinte mirë që ai dilte, e shpesh sikur matej t'i thoshte të qëndronte aty, po prapë kthente mendje. Lart, në mur, afër tavanit, hapëm një vrimë me daltë e çekiç për të vendosur kutinë «Bergman». Mësuesi buzëqeshi, sikur donte të thoshte: «Mirë, shumë mirë».

Ata shikonin mësuesin e, meqë e kuptonin se ai ishte i kënaqur, s'flisnin fare; megjithatë, nuk u erdhi mirë kur vunë re se po matej të largohej.

— Mos harro me ardhë në mbramje! — i tha lalë Gjeta.

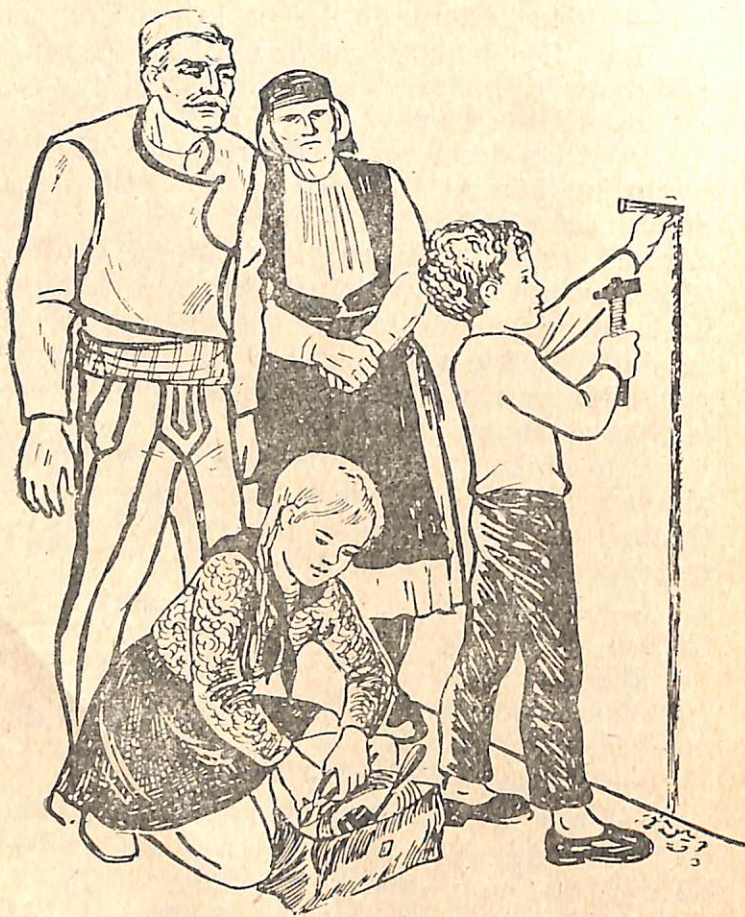
Mësuesi buzëqeshi dhe doli nga dera.

Kur hapëm kanalin për te vendi i çelësit, nanë Prenda foli si me turp:

— Oh, po kështu muri u prish fare!

— Mos ki frikë, unë jua kam pa punën në fshatin e tyne, — u përgjegj në vendin tonë një fshatar që sapo kish ardhur. — Pashë dhe shokët e tyne te shtëpia e Dodës.

— Këtu do të vendoset teli me tubin, o

nanë Prenda, do të lyhet prapë me gëlqere e s'ka për t'u kuptuar fare, — fola unë.

Ajo sikur u qetësua.

Ditën tjetër, aty nga dreka, ne e kishim mbaruar krejt instalimin e brendshëm të dhomës. Plaku shikonte çelësin e lëvizte e qeshte me vete. Si për t'u gëzuar ai dhe ne së bashku, atë çast erdhi mësuesi.

— Mirë, shumë mirë, — foli ai i kënaqur. — Edhe këto shenjat e vogla nuk do të duken fare kur të lyhet dhoma. Edhe në këtë punë do t'ju ndihmojnë fëmijët.

— Ou, posi jo, me gjithë qejf, — folëm ne si në kor.

— Po në dhomën tjetër, a kini filluar? — na pyeti mësuesi.

Ne shikuam lalë Gjetën në sy.

— Kanë me fillue edhe andej, — foli plaku, — po tash të çlodhen pak e... të hanë edhe drekë.

— Janë lodhë bijt' e nanës e unë s'u kujtova fare, — foli nanë Prenda. — Po mos ma merrni për të keq, më mbeti mendja pas telit.

Të gjithë sa ishim, qeshëm me të madhe.

MËSUESI IM

S'kishin të pushuar shirat e tetorit. Sa dilte pak dielli midis reve, si për të përshëndetur tokën, ato sikur dridheshin nga inati, dhe e mbulonin. Pastaj ja niste shiu dhe toka mbushej me rrëke e përrenj që s'kishin të shteruar.

Një ditë, aty nga ora e tretë e mësimit, retë u çanë më tepër se herët e tjera, po do ti që, nga mezi i orës së pestë, sikur t'i kish ngacmuar njeri, ato u mblodhën nga ishin e nga s'ishin e lëshuan gjithë shiun që mbanin në barkun e tyre.

Përroi i fshatit tonë atë ditë u turbullua së tepërmi, megjithatë nuk doli jashtë shtratit si tri ditë më parë, kur kishte prishur urën e vogël që kishin ndërtuar prindërit tanë, dhe ne qemë detyruar që disa ditë me radhë të hiqnim këpucë e çorape për ta kaluar.

Kur mbaroi ora e mësimit, shiu pushoi. Ne të lagjes së poshtme u nisëm të gjithë së bashku për në shtëpi. S'ishim larguar as njëqind metra nga shkolla, kur dëgjuam një zë nga mbrapa.

— Ej, fëmijë, ndaloni pak!

Ishte mësuesi.

— S'ju vura re fare kur u larguat, si ikni kështu, e menduat përroir?

— Po mbase s'ka dalë shumë, ndryshe do rrimë e të presim sa të shterojë, — foli Shpendi, që ishte më i rrituri ndër ne.

Kështu kishim biseduar vërtet para se të niseshim. Do të qëndronim buzë përroit, po të kishte shumë ujë.

Mësuesi erdhi me ne deri te përroi.

— E mo Lili, — m'u drejtua mua, — e kalon dot?

Unë s'fola. E mata me sy dhe e pashë që s'e kaloja dot.

— Hajt, hajt, se do ta kalojmë të gjithë. Sot nuk ka dalë dhe aq shumë. Ja Fatmirit deri mbi gju do t'i vijë.

Vërtet Fatmirit i vinte deri në gju, se ishte në klasë të katërt, po mua që isha në klasë të parë?

Sa mirë bëri mësuesi që erdhi! Menjëherë m'u hoq frika nga uji i turbulluar që rridhte

me rrëmbim sikur ta ndiqte njeri nga mbrapa.

Mësuesi mori Gencin e Kirin, i shtrëngoi fort prej duarsh, duke qëndruar vetë në mes, dhe të tre së bashku u futën në përrua.

Mori ata të dy në fillim, si më të rritur, siç duket për të na dhënë zemër ne më të vegjëleve. Në një çast Genci nuk i hodhi këmbët mirë, u lëkund, po mësuesi i tha:

— Mbahu, trim! — dhe e afroi më pranë vetes.

Sa u gëzuam kur ata dolën në anën tjetër. Përballë nesh ndodheshin tre fitimtarë; buzëqeshnin ata të kënaqur, buzëqeshnim edhe ne këtej.

— Eja, trim — më tha mësuesi, kur erdhi në anën tonë. — Tani e ke ti radhën. Do kalojmë, apo ke frikë?

— Unë frikë?! Jo, jo.

— Ashtu? Po hë, pa hyrë një herë.

Ula kokën e mblodha supet. E ku e kaloja dot vetëm!

— Sot s'e kalon dot vetëm, je i vogël, kur të rritesh do të kalosh edhe lumenj, — dhe fytyra e tij u ndriçua nga një buzëqeshje e lehtë.

Kur kishim arritur në mes të përroit, u dëgjua një ulurimë. Mësuesi, me një shpejtësi të rrufeshme, më ngriti në duar, më hodhi në krahë e, duke mos i përfillur fare dallgët,

sa çel e mbyll sytë më nxori në anën tjetër.
Unë mbeta në vend si i hutuar.

— Asnjë të mos futet në ujë! — ushtoi i fortë e urdhërues zëri i mësuesit dhe, pa pritur më gjatë, u fut në ujë e vrapoi në drejtim të rrjedhjes.

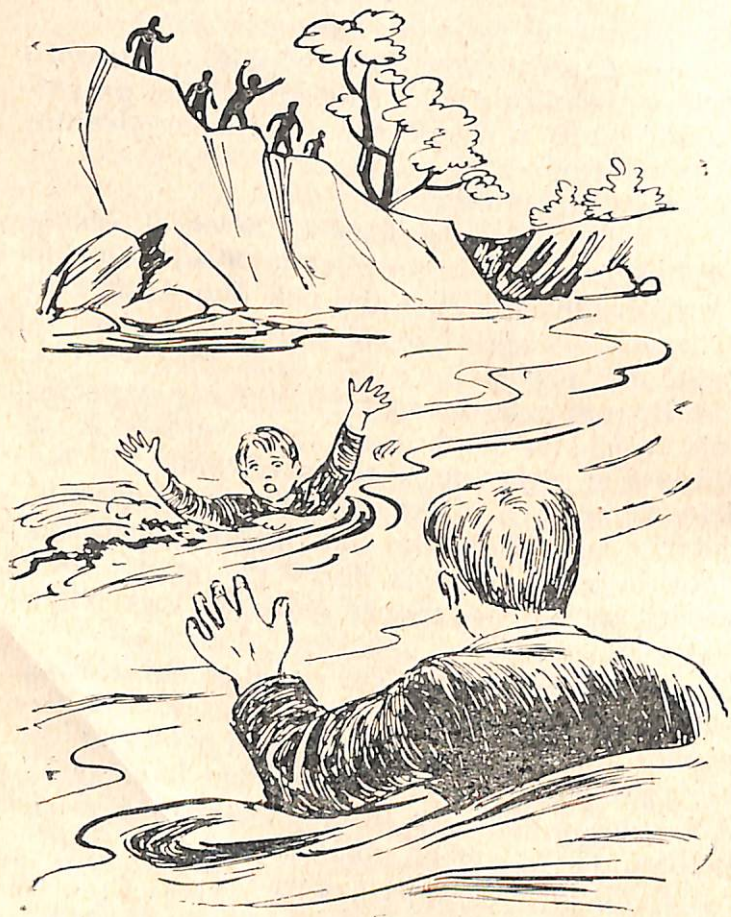
Ç'kishte ndodhur?

Shokut tim të klasës, Selos, i kishte rrëshqitur këmba e kishte rënë në ujë. Sa s'po e rrëmbenin dallgët. Edhe pak dhe dallgët do ta çonin në një vend të gjerë, po mjaft të thellë dhe pastaj...

Po mësuesi vraponte... Edhe pak, edhe pak... ja... e kapi... oh, jo... edhe pak... Mësuesi u zhyt me gjithë rroba në ujë. Ne dridheshim nga frika, po dhe një ndjenjë tjetër e pakuptueshme na kishte pushtuar. Ndoshta ishte dashuria dhe krenaria për mësuesin tonë të dashur, për mësuesin tonë trim. Selua shpëtoi.

U hutuam shumë kur pamë se Selua s'po përmendej, po mësuesi u tregua i shpejtë: e vendosi me bark mbi gjunjët e tij për t'i nxjerrë ujin. Sa u gëzuam kur Selua hapi sytë! Atë kohë erdhën dhe mjaft fshatarë. Mësuesi kollitej. Dikush hoqi xhaketen që t'ja jepte, një tjetër këmishën, po ai s'pranoi.

— Do të shkoj në dhomë të ndërrohem,
— u tha.

— Po ç'pret atëhere, mor djalë, shko shpejt e ndërrohu!

— Ja, të shikoj dhe një herë Selon, — tha ai dhe ju afrua shokut tonë. — Tani duhet ta çojmë shpejt në shtëpi, — foli pas pak.

— Për atë mos u bëj merak, mor bir, po shiko shëndetin tënd, — i foli xha Brahua.

— S'kam gjë, o xha Braho, s'kam gjë. Ndryshe ne e ndryshe ky, — dhe i ledhatoi flokët Selos. — Kujdes herë tjetër, vogëlush, mos shko në vende të pjerrëta. Një rrëshqitje e vogël dhe humb jetën, — dhe i shtrëngoi fort duart.

Bënte ftohtë, dhe na dridhej tërë trupi, po buzëqeshja e mësuesit, e shkrirë me atë tonën, na ngrohte zemrat.

FLETËRRUFEJA

Në korridorin e shkollës, në këndin e fletërrufeve, u vendos krahas të tjerave edhe një fletërrufe, shkruar me kujdes e me shkronja të mëdha:

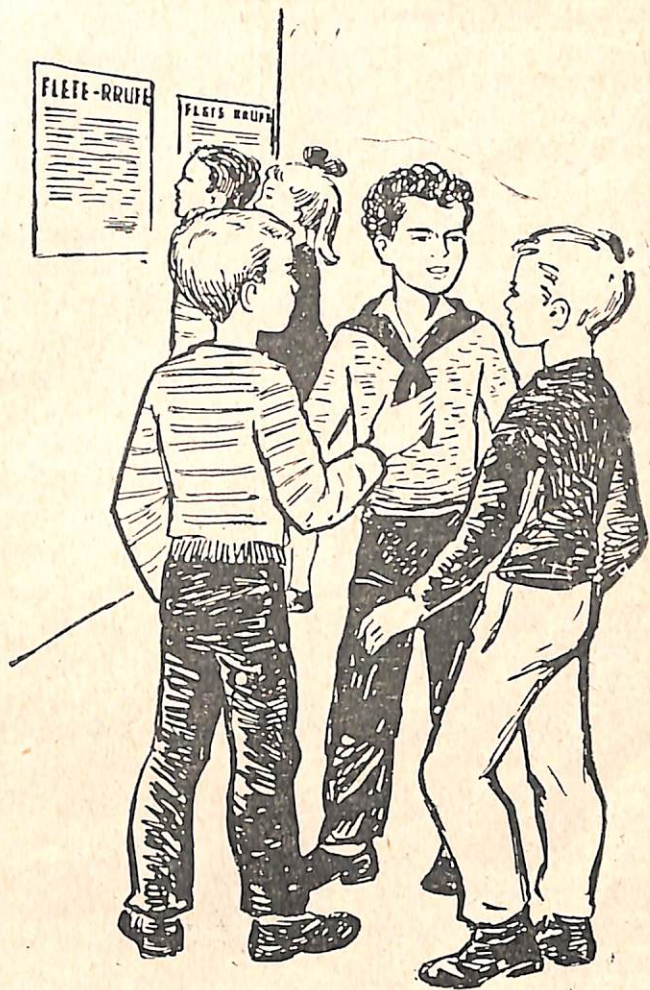
«Shoku mësues kujdestar!

Ne vazhdimisht krenohemi dhe gëzohemi për kujdesin që ju tregoni si mësues kujdestar për klasën tonë, po kohët e fundit mua më ka bërë përshtypje diçka, që më duket e padrejtë. Shokut tonë, Gencit, dje i vutë pesë megjithëse u përgjegj keq. Unë e kuptoj qëllimin tuaj: Genci ka qenë i sëmurë e ju donit t'i jepnit zemër. Po ne duam që Genci të përpiqet më shumë, ne duam çdo gjë ta fitojmë me djersë. Ju kështu na keni mësuar.

Përsëritje revolucionare
NXËNËSI JUAJ BARDHYL GROZA

FLETE-RRUFE

FLETS KRUPH

Kjo ishte diçka e papritur për të gjithë. Nxënësit kishin bërë fletërrufe edhe herë të tjera, po për shoku-shokun, dhe jo për mësuesit.

Nxënës e mësues grumbulloheshin atë ditë në këndin e fletërrufeve. Ata që e lexonin fletërrufenë largoheshin dhe ua tregonin të tjerëve, ata që e dëgjonin vraponin për ta lexuar.

Kështu, brenda pak minutave, gjithë shkolla e mori vesh se nxënësi i klasës VIII, Bardhyl Groza, i kish bërë fletërrufe mësuesit kujdestar.

Mësues Asimit fletërrufe! — foli e habitur një vajzë që dëgjoji se i ishte vënë fletërrufe mësuesit të zoologjisë. — Si është e mundur! Mësues Asimi është aq i mirë, sa. . .

Dhe kështu, në pushimin e madh, biseda kryesore zhvillohej vetëm për fletërrufenë. Më tepër, rreth kësaj bisedonin nxënësit e klasës VIII.

— More! Fletërrufe mësuesit! Guxim të madh ka marrë.

— Ç'guxim, more, për të shitur mendje e ka bërë.

— Unë nuk kam pse të shes mendje, — u dëgjua papritur zëri i Bardhytit. — Unë kam thënë të vërtetën. Nuk kam dashur ta ul mësuesin, po. . .

— Ehe, ç'i do fjalët, — e ndërpreu Gëzimi. Kjo është e rëndë për të. . . pastaj mësuesin ka kush e kritikon, ne jemi nxënës e s'na takon një gjë e tillë.

— Ç'flet, more Gëzim, si s'na takon ne?! Na takon që ç'ke me të. Bardhytit i lumtë! — ndërhyri Lumja.

— Të vërtetën shkroi në fletërrufe, s'gënjëu gjë, — ja pat Iliri.

Të gjithë sa ishin, u grumbulluan aty dhe dëgjonin me vëmendje bisedën rreth fletërrufesë. Bardhyti ishte i bindur që s'kishte gabuar, ndërsa Arbeni me Gëzimin ngulnin këmbë që mësuesi nuk kishte gabuar, se, në fund të fundit, ai nuk gabon, ndryshe s'do të ishte mësues.

— Po ti, or Luli, i ke bërë dëm vetes në radhë të parë. E di ti që mësuesi të ka në dorë ty e ne të gjithëve? Një pyetje me spec të bën e hop, katra në regjistër, — u hodh e tha Arbeni.

— S'kam mësuar ndonjëherë as për katër e as për dhjetë, po për të ditur. Ti më duket nuk e njeh mirë mësues Asimin. A të kujtohet kur e kundërshtove një herë e ai s'të mbajti inat?

Beni shikoi një herë drejt në sy Bardhylin, pastaj uli kokën e s'foli më.

Ra zilja për fillimin e mësimit.

— Megjithatë, ne mund ta diskutojmë edhe në mbledhjen e kompanisë, — foli Bardhyli.

— Po, Bardhyl, këtë do ta bëjmë patjetër, — ndërhyri komandanti i kompanisë, Lulëzimi, i cili sapo kishte ardhur aty. — Për mendimin tim, ti ke vepruar shumë mirë.

* * *

Në klasë, përveç nxënësve, ndodhej edhe mësuesi kujdestar, së bashku me udhëheqësin e çetës së pionierëve.

— Tri ditë më parë, — e mori fjalën Lulëzimi, — Bardhyli vendosi një fletërrufe për mësues Asimin. Gjatë këtyre ditëve të gjithë kanë folur për të. Dje, para se të fillonte mësimi, kur po bisedoja me Fluturën, erdhi mësues Asimi dhe na tha se kishte dëshirë të bëhej një mbledhje kompanie për të diskutuar mbi fletërrufenë e Bardhylit: «Unë dua të dëgjoj edhe mendimin e shokëve të tjerë», — na tha. Ne e biseduam në shtab, ndaj ju njoftuam dje të përgatiteshit për mbledhjen e sotme. Kush e do fjalën?

Të gjithë shikonin në sy njëri-tjetrin, si-

kur donin të thoshin: «Folë ti i pari, pastaj flas unë». Herë-herë shikimet drejtoheshin edhe te mësuesi dhe te udhëheqësi i çetës së pionierëve.

— Unë do të pres derisa të flasin tre-ka-tër vetë, pastaj do të ngrihem, — i pëshpëriti ngadalë Gëzimi Arbenit.

— Ndërsa unë. . . s'po flas fare.

S'kaloi shumë dhe akulli u thye. E mori fjalën Iliri.

— Genci nuk e meritonte notën kaluese. Ne nuk jemi mësues, po, megjithatë, jemi në gjendje të japim mendime për përgjigjen e shokut. Unë them se edhe mësuesi u shpejtua. Ai nuk duhet të fyhet nga kritika që i bëri shoku ynë, përkundrazi, ne duhet të jemi pak të fyer: na duket sikur kjo ishte mëshirë për klasën tonë. Po mësuesi e di mirë se ne, bashkë me të, kemi bërë shumë gjëra të mira me forcat tona. Ai në çdo aktivitet ka qenë me ne. Mos vallë këtë radhë mësuesi e humbi besimin te ne, se mund ta linim Gencin në baltë?

Shikimi i Ilirit u kryqëzua me atë të mësuesit. Mësuesi, duke e shikuar me dashamirësi e duke lëvizur kokën, pohonte fjalët e nxënësit të tij.

— Bardhyli ka vepruar shumë mirë, —

vazhdoi Iliri. — Mendoj se është në të mirën e klasës, po ta përkrahim qëndrimin e tij.

Iliri u ul. Në klasë filluan të pëshpëritin.

— Le të bisedojmë lirshëm, pa u drojtur, — foli udhëheqësi. — Këtu diskutohet fletërrufeja e shokut tuaj, ju diskutoni ashtu si e mendoni.

— Po. Unë do të diskutoj ashtu si e mendoj, — u dëgjua zëri i Titit. — Kur u vendos fletërrufeja, Sokoli tha se Bardhyli e kishte bërë për të shitur mendje. A është e vërtetë kjo? Ne s'dimë që Bardhyli të jetë treguar ndonjëherë mendjemadh... — dhe Titi u ul.

Përsëri pëshpëritje.

S'kaloi shumë dhe, për çudi, klasa u gjallërua. U ngritën në një kohë disa gishta. Të gjithë ata që diskutuan përkrahën qëndrimin e Bardhylit.

Flutura kritikoi Gëzimin për mendimin e gabuar se nxënësit nuk mund të bëjnë vërejtje për mësuesit.

— Kemi të drejtë të bëjmë vërejtje, po sigurisht, duhet të bëjmë vërejtje me vend, — përfundoi ajo.

— Të them të drejtën, — e mori fjalën dhe mësuesi, — fletërrufeja në fillim më erdhi si diçka e papritur. Në bisedë me shokët e mi e kuptova se Bardhyli kishte të drejtë. Bardhy-

li, sikundër edhe ju, përgatitet për të hyrë në organizatën e rinisë, dhe atëhere do të duhet më tepër punë, më tepër vull revolucionar, më tepër pjekuri. E këto arrihen duke punuar mirë e me kujdes që tani. Kritika e Bardhylit nuk ka qenë fyese, përkundrazi ajo do të më ndihmojë të shikoj punën time edhe më mirë. Një gjë të tillë ma thanë edhe shokët e mi. Ajo ishte një mësim i mirë për mua, sepse dhe ne mësuesit kemi ç'të mësojmë prej jush. Beni ka gabuar kur i ka thënë Bardhylit se mësuesi ju ka në dorë. Ju e keni vetë në dorë veten tuaj. Me punën tuaj këmbëngulëse ju nderoni veten tuaj. Unë s'kam menduar ndonjëherë të mbaj inat me nxënësit dhe kurrë s'do të ndodhë një gjë e tillë. Ju përgëzoj për qëndrimin e drejtë që keni mbajtur në mbledhjen e sotme.

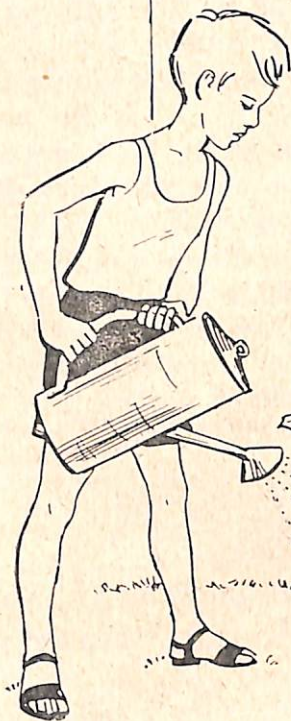
Fjala e mësuesit u bëri përshtypje të gjithëve. Ajo u dha zemër për të punuar më mirë, për të patur më tepër besim në forcat e veta.

VËLLAI YNË I DASHUR

Kam dalë në dritare e shikoj Lulin që po ujit lulet. Sa ka ndryshuar ai! Më parë sillej aq keq, sa do të më duhet ndoshta një ditë e tërë të kallëzoj prapësitë e tij. Sidoqoftë, le të kujtoj diçka.

Në shtëpi jemi katër motra dhe tre vëllezër. Duhemi shumë. S'dimë të grindemi me njëri-tjetrin. Më parë grindeshim vetëm me Lulin. Ishte tekanjor i madh. Për çdo gjë, donte të bëhej e tija, çdo gjë e donte gati. Kur uleshim në tyre të ngrënë bukë, donte që edhe gotën e ujit t'ja mbushnim ne, megjithëse kana ishte mbi tryezë. Si më i madhi që ishte (pas tij vij unë, pastaj Vera, Genci, Shpresa, Drita dhe më në fund Artani katërvjeçar), i pëlqente të krekosej si gjel:

— Moj Vera, po a të thashë mbrëmë të më mbështillje librin e gjuhës?

— Më the, mor Luli, poooo... unë... harrova...

— Harrove, ë? Harro dhe një herë po deshe, pa ta rregulloj unë! Hajt tani, shpejt, mbështille, se jemi vonë për shkollë! Ti, moj laraskë, — i drejtohej Shpresës — hajde m'i lyej këpucët!

— Uu, pse gjithmonë ne do të t'i lyejmë këpucët? Pa lëviz një herë vetë.

Nevrikosej Luli dhe sulej ta qëllonte.

I dilja përpara unë.

— Prit, Luli, mos u nxeh. Po i lyej unë — Mirëpo, kështu unë gaboja dhe kjo gjë e bënte atë të vazhdonte me të tijën.

Kur ndodheshin babai dhe nëna në shtëpi, Luli nuk ndihej, kur s'ishin ata, tërbohej. I kishim thënë nënës dhe babait për sjelljen e tij. Ata e këshillonin dhe e qortonin vazhdimisht. Lulit i uleshin pendët për ca ditë, po pastaj fillonte përsëri nga të tijat.

— Moj Liri, m'i shënove vizat në anë të fletores apo jo? — më tha një ditë.

Unë s'i dhashë përgjigje.

— Folë, moj, apo je shurdhuar?

— Ou, Luli, pse ende s'i ke shënuar vizat!?

— Shiko, shiko, kërkon edhe të tallesh, ë?

— Ulu, Luli, ulu! Mos u krekos ashtu, se s'ta ka njeri frikën.

Lulit i hipën kacabujt, po unë qëndrova në timen. Gabimet, si ai i lyerjes së këpucëve, nuk duhej të përsëriteshin më. Kjo duhej bërë për të mirën e Lulit.

Pastaj desha të bisedoja më shtruar me të, po ai ma ktheu:

— S'je bërë ti për të më dhënë mend mua, je ende e vogël.

Një ditë dëgjuam që nga shkallët e oborrit zërin e tij:

— Ej, më sillni një gotë ujë. Shpresë, Verë, Liri, kush është aty? Më sill një gotë ujë! S'mori asnjë përgjigje.

— Fëmijë, vihuni shpejt në rresht! — u thashë unë vëllezërve dhe motrave më të vogla.

— Kjo është barrikada jonë, — u thashë pasi formuam rreshtin. — Barrikada, gatitu! — urdhërova. — Prgatituni për sulm!

— Për sulm! — foli i habituar Artani. — Po pushkët?!

— Ky është sulm pa pushkë tani.

— Sulm pa pushkë! E ku ka sulm pa pushkë?!

S'e sqaruam dot Tanin e vogël, se atë çast hyri rrëmbimthi Luli.

— Po ju, pse s'më sillni ujë?

— Ja ku është kana! — i thashë unë dhe i tregova kanën bosh.

— Ndërsa gota me ujë është mbrapa nesh — foli Vera.

— Hajde, ma sill këtu!

Asnjë s'levizi nga vendi. Luli u nis ta merrte vetë.

— Stop, Luli, stop! — i thashë unë dhe menjëherë ne formuam një rreth. Qendra e rrethit ishte Luli.

— Çezma s'është larg, shko mbushe kanën. Fëmijët e tjerë të fshatit s'janë kaq dembelë sa ti — vërejti Genci.

— Ashtu, ë? Hajde se bisedojmë ndryshe më vonë, — dhe u largua gjithë inat.

Të nesërmen ndodhi diçka interesante. Në këndin e fletërrufeve në shkollë ishte vendosur kjo fletërrufe:

«Luli, pse sillesh keq në shtëpi? Pse çdo gjë e pret gati prej të tjerëve, pse kërkon t'i përdorësh të tjerët si shërbëtorë. Kapadainjtë s'janë të mirë. Deri kur do të vazhdosh kështu? Përpiqu të përmirësosh sjelljen tënde.

Përhëndetje revolucionare
Motra jote, Vera».

— Si?! Motra vëllait fletërrufe! Moree! Ç'ja paska punuar!

— Lulit fletërrufe! Po ai në shkollë sillet mirë!

— E pra, e, ai këtu s'ndihet.

— E, e, këtu s'ndihet, se jemi shumë; po prapë e ngre kokën nganjëherë kur është puna për pastrimin e klasës.

— Morpo mirë ja ka bërë ajo Vera, i lumtë, kur Luli qenka me dy faqe, — dhe bisedat rreth fletërrufesë atë ditë vazhdonin në korridore, në klasë e oborr.

U vendos që kjo fletërrufe të diskutohej në mbledhjen e kompanisë. Aty mori pjesë edhe babai. Vera tregoi arësyet pse e kishte vënë fletërrufenë. Ne e përkrahëm qëndrimin e saj. Unë bëra autokritikë para babait dhe shokëve, sepse nuk kisha biseduar që më parë siç duhet me ta për qëndrimin e Lulit.

— Lulit i pëlqen të sillet si aga, — fola në fund, — po duhet të ndryshojë.

— Liria, si më e madhja, duhet të na kish-te folur për një gjë të tillë, — foli Skënderi. — Ne do ta kishim ndihmuar me kohë Lulin. Megjithatë, edhe tani ne mund të bëjmë punën tonë, ne, prindërit, motrat e tij, të gjithë së bashku. Unë vetë në shtëpi laj dhe pjatat, Luli ndoshta habitet për këtë.

Luli i dëgjonte kokulur diskutimet e shokëve.

Pastaj e mori fjalën babai:

— Luli, ti shpeshherë ke premtuar se do të sillesh mirë, po s'e ke mbajtur fjalën. Duket sikur çdo gjë e ke bërë nga frika. Ti nuk je frikacak, po e ke pak të vështirë të zhdukësh një zakon që s'nderon asnjë prej nesh. Shokët e bënë mbledhjen se të duan të mirën. Prandaj mendohu mirë Luli, para se të përgjigjesh.

Luli kishte ulur kokën dhe ishte skuqur shumë në fytyrë. Ne shikonim njëri — tjetrin në sy dhe prisnim fjalën e tij.

— Unë s'e kam vrarë shumë mendjen për të gjitha ato që më keni thënë e po m'i thoni edhe sot, — foli pas pak me zë të dredhur. — Tani s'mund të flas dot, po të doni, më lini ta them fjalën time më vonë.

Ne shikuam në heshtje njëri-tjetrin dhe e pranuan kërkesën e Lulit.

Kur ramë për të fjetur atë natë, deri vonë vinin psherëtima nga shtrati i Lulit. Më vinte keq për të; po isha e bindur se ai do të hiqte dorë nga zakoni i tij i keq.

Si i mpirë qëndronte të nesërmen në mëgjez kur u zgjua nga gjumi. E mori vetë peshqirin dhe sapunin dhe kokulur shkoi në çezmë për t'u larë. Mendohej nganjëherë të na shikonte në sy, po shpejt e ulte kokën. Dukej

sikur para tij lëshohej një rreze drite e fortë e ai, sikur të kish qenë prej kohësh në një vend të errët, s'mësohej dot lehtë me të.

Mbasdite, para se të nisesha për në shkollë për provat e grupit artistik, i thashë si me të qeshur Tani të vogël:

— Tani, të rrish mirë, se mos ikësh nga shtëpia, kështu, xhan?

Në vend të tij m'u përgjigj Luli:

Mos u shqetëso, Liri, e kam unë kujdes.

Më ngrohën zemrën fjalët e tij. S'kish folur kështu ndonjëherë Luli. Dy ditë më vonë mora rrjetën dhe disa qeska dhe u bëra gati të nisesha me Shpresën për në dyqan.

— Shpresa, rri ti, se po shkoj unë me Lirinë.

Vëllai ynë po ecte dalëngadalë përpara.

DITËLINDJA

S'mbaj mend të kishim patur ndonjë gëzim aq të madh në shtëpinë tonë, sa ditën kur erdhën të gjithë shokët e klasës bashkë me mësuesen kujdestare.

— Gëzuar, Vjollca!

— U bëfsh 100 vjeç!

— E gëzuar qofsh gjithë jetën, moj mbesë e gjyshes.

— Falemnderit të gjithëve, falemnderit, e dashur gjyshe, — dhe e pushtova fort.

Atë çast vura re se gjyshes ju drodhën buzët e pas pak dy pika lot i rrëshqitën faqeve.

— Eh, lum si ju, mor fëmijë! Sa me gaz e shkoni jetën! Unë ju fola pak më parë për ne të gjorat që s'dilnim as te praku i derës, ndaj nganjëherë jua prishim qejfin juve, se ashtu jemi mësuar.

— Le të gëzojmë tani, moj gjyshe, — thashë unë, dhe shokët ja morën këngës.

Duke i vështruar shokët ashtu të gëzuar, unë mendova se sa mirë kishte bërë mësuesja atë ditë kur para ndonjë muaji na kishte thënë:

— Fëmijë, unë kam menduar diçka, po më mirë të vendosim së bashku. Shoku juaj, Agroni, të shtunën mbush 12 vjeç. Unë mendoj t'i shkojmë në shtëpi e t'i urojmë 12 vjetorin e lindjes, me një fjalë të festojmë së bashku me të ditëlindjen. Kjo është hera e parë që e bëjmë një gjë të tillë në fshatin tonë, po do ta shikoni edhe vetë sa do të kënaqeni.

Ne për një çast nuk folëm. Kishim lexuar në gazetë, kishim dëgjuar edhe në radio për ditëlindjen, po në fshatin tonë ende s'ishte bërë zakon të festohej.

— Mirë, mësuese, i shkojmë, — foli si me drojtje Gjergji dhe hodhi vështrimin nga ne.

Një pjesë prej nesh mblodhëm supet.

— Agroni do të gëzohet shumë kur t'i vemë të gjithë së bashku, — u dëgjua zëri i mësueses.

— O, po ne atë duam, që të gëzohet shoku ynë, — foli Skënderi. — T'i shkojmë që ç'ke me të, festë do ta bëjmë atë ditë, — vazhdoi ai duke e ngritur zërin.

Për çudi, disa djem në bankat e para duartrokitën, i shoqëruam pastaj edhe ne të

tjerët. Gëzimi ynë u shkri me atë të mësueses.

— Po mirë, unë kam dëgjuar se në këto raste i duhet shpënë diçka... — foli Iliri, po nuk vazhdoi më gjatë.

— E kuptova ç'do të thuash. Ti e ke fjalën për ndonjë dhuratë. Kryesorja nuk është dhurata. Ne duhet të vemi për të gëzuar shokun, apo jo?

— I çojmë një libër, — foli Iliri.

— Mirë, mor Ilir, tha duke qeshur mësuesja, — do mendojmë diçka të bukur...

Tek po kujtoja këto, dëgjova zërin e Afërditës:

— E dashur shoqja jonë, të dashur prindër të Vjollcës! E dashur gjyshe! Ne jemi shumë të lumtur që gëzojmë sot, bashkë me ty, me prindërit e gjyshen tënde. Të gjithë të urojmë: «Gëzuar ditëlindjen!»

— U bëfsh 100 vjeç, — u dëgjua zëri i shokëve dhe pastaj Tefta më dorëzoi një pako të vogël. Sa e hapa pashë librin «Shkurta». Në fillim të tij ishin shkruar fjalët: «Vjollcës, shoqes sonë të dashur për ditëlindjen. U bëfsh trime si Shkurta».

* * *

... Gati një muaj pas festimit të ditëlindjes së Agronit, shokët kishin biseduar me

mësuesen dhe kishin vendosur që të festonim dhe ditëlindjen time.

— Shumë mirë, — u kishte thënë ajo e gëzuar, — shumë mirë që e kini menduar vetë, dhe sidomos për një vajzë. Festa e ditëlindjes le të jetë një festë e re, zakon i ri në fshatin tonë.

Më tepër se të gjithë u gëzova unë. Vëllai im këtë gjë ua tregoi edhe prindërve në shtëpi.

— Mirë, mor Koço, të vijnë me gjithë qejf, të gëzojmë të gjithë bashkë, një gjë e mirë kjo, e re, ... po... do menduar dhe se si do t'i presim, — ju drejtua nënës babai.

— Jo, jo, për asgjë nuk do mendojmë, ata do të vijnë për të gëzuar shoqen e tyre, — foli Koçua.

— E pse do vijnë ata, se s'e mora vesh mirë? — e ndërpreu gjyshja.

— Po ja, moj nënë, — foli babai, — të djelën Vjollca mbush 12 vjeç. Shokët do t'i vijnë për ditëlindje. Mbase duhet të kujtoheshim ne, po ja që...

— Ditëlindje! E ç'është kjo ditëlindje, të ishte dita e emrit të Koços, po, kishte lezet, po...

Gjyshja jo se nuk donte të vinin njerëz në shtëpi, po ishte mësuar me të vjetrën.

— Për ditën e emrit vijnë burrat e...

— Epo s'do rrimë gjithmonë me të vjet-

rën. Në mbledhjen e popullit kemi thënë që s'do ta festojmë më ditën e emrit. Tani ja zë vendin ditëlindja, zakon i ri ky, moj nënë.

— Zakon i ri, po edhe të vjetrat s'duhën lënë.

— Ka që i lëmë, ka që i heqim, se s'na duhen. Ti the se për ditën e emrit vinin burrat. E kush gëzonte atëhere? Ju gratë mbylleshit brenda e s'dilnit në sy të burrave. Kush e shpiku ditën e emrit? Feja! Ç'të mira pamë nga feja? Asgjë! Edhe te dita e emrit duket padrejtësia për gratë.

— Gjyshja me të vjetrën është mësuar, — thashë unë. — Po mirë, moj gjyshe, — ju drejtova asaj, — a është e drejtë kjo? Pse për burrat të bëheshin gjithë ato gjëra, e për ne asgjë? Pse, s'kemi të drejtë ne të gëzojmë si gjithë të tjerët?

Vura re se gjyshja u prek shumë.

— Të gëzoni, moj bijë, kush tha të mos gëzoni. Kjo jetë sot për ju është.

— Jo vetëm për ne, po edhe për ty, gjyshe. . .

Gjyshja tundte kokën e mblidhte buzët. Dukej sikur thoshte: «Kush e di, mbase kështu duhet bërë tani e tutje». . .

— Eja, Vjollcë, — u dëgjua zëri i Maria-nës, — eja të marrim një valle.

Duke vallëzuar, shikoja gjyshen që buzëqeshte. Sa shumë gëzonte ajo!

— Rrofshi mor fëmijë, se na gëzuat shpirtin, rrofshi! Gaz paçi gjithmonë.

— Festë e re, nënë — foli babai. — Zakon i ri, gëzime të reja!

PËRSËRI ME NE.....

Në klasë jemi dymbëdhjetë vajza, vetëm dymbëdhjetë vajza, asnjë djalë. Ndoshta ky është rast i rrallë. Sivjet do të vazhdojmë klasën e tetë. Po të vini në klasën tonë, në 15 shtator, do të vini re një vajzë që i ka kaluar të gjashtëmbëdhjetat. Dile e quajnë.

Dhe për Dilen bën fjalë ky tregim:

* * *

Sapo kishim filluar mësimet në klasën e shtatë. Sa të gëzuara ishim. Dukej sikur çdo gjë qeshte në klasën tonë. Gjithçka i ngjante një kënge të gëzuar. E pastër klasa, të pastra bankat, të rregullta ne për çdo gjë. Sa bukur, sa mirë.

— Vajza, — foli një ditë Drita, — a s'jemi ne dymbëdhjetë flutura?

Ne po e shikonim sikur donim ta pyetnim se ku donte të dilte me ato fjalë?

— E pra, hë, jemi a s'jemi dymbëdhjetë flutura?

— Dymbëdhjetë jemi, po flutura sikur. . . hë, na i gjej ti dymbëdhjetë palë krahë, pa pastaj fluturojmë ne ku të duash ti, — foli Luljeta.

Në klasë shpërthyen të qeshura.

— Ou, po sikur ndonjëra të rrëzohet, moj Dritë, kush përgjigjet pastaj?

— Edhe unë këtu e kam fjalën, që të mos rrëzohet asnjëra, dhe kjo varet nga ne të gjitha. Ju kujtohet kur lyem klasën në qershor? Sa mirë e lyem dhe sa shpejt! E mbani mend si na tha mësuesi: «Tamam si flutura të shpejta kini punuar!»

— Ehë, sa mirë e lidhe, moj Dritë e ne s'të kuptuam fare në fillim — tha Mira! — Të gjitha qeshën me zë të lartë.

Pas pak Sanija, që, siç i themi ne, i ka fjalët të paka, u ngrit e pyeti:

— Po mirë, ç'mendon ti, Dritë?

Drita heshti për një çast, na shikoi një herë në sy sikur donte të merrte mendimin tonë, pastaj u afrua te banka e parë.

— Ç'mendoj unë. . . Mendoj që, gjatë gjithë vitit shkollor, të jemi si ato fluturat. . .

— E pse të mos jemi, — e ndërpreu Adriana, — ne vjet kaluam të gjitha, në punë të dobishme e në pastërti gjithmonë lavdëroheshim. Për këtë vit unë them se duhet të jemi më mirë se vitin e kaluar.

— Mirë, mirë e ke ti. . . — atë çast u hap dera, në klasë hyri mësuesi dhe Fitorja nuk mundi të vazhdonte fjalën.

«Megjithatë. . . — mendova me vete, — nuk është keq sikur ta vazhdojmë përsëri këtë bisedë. Do kërkoj që të bëjmë një mbledhje të rregullt».

Një javë më vonë bëme mbledhjen e kompanisë, ku mori pjesë edhe mësuesi kujdestar i klasës.

— Mirë the ti atë ditë, Dritë! — Këtë radhë Fitoren nuk e ndërpreu askush. — Edhe këtë vit ne duhet të gjitha ta kalojmë klasën, po unë them të shtojmë edhe diçka tjetër: jo vetëm të kalojmë qind për qind, po edhe me cilësi të lartë.

— Me cilësi të lartë?! Prit, të mos shpejtohem, — foli si me drojtje Mira. — Është lehtë ta themi, po a e bëjmë dot?

Të gjithë kthyem sytë nga Mira. Duhej menduar mirë çdo gjë. Po edhe fjala duhej

mbajtur. Sa herë që premtanim të bënim diçka, e kryenim punën më së miri, veç atëhere ishte fjala, për shembull, për pastërtinë e klasës apo për punën e dobishme, ndërsa tani. . . tani duhej peshuar mirë çdo fjalë.

— Unë kam besim se mund t'ja dalim mbanë, — foli Drita mbas pak.

— Këtë e kemi në dorë. Ju kujtohet sa mirë dolëm vjet në semestrin e dytë. Shumë më mirë se sa në semestrin e parë, — thashë unë, duke përkrahur mendimin e Dritës.

Në një mendje ishin edhe shoqet e tjera. Vajzat diskutonin ngadalë me njëra-tjetrën, pushonin pak e pastaj ngriheshin e flisnin. Sidoqoftë, atë ditë diskutuan të gjitha, me përjashtim të Diles. Megjithatë, ne nuk i dhamë shumë rëndësi.

S'kaluan as dy ditë pas kësaj inisiative, kur në orën e tretë të mësimit ndodhi diçka që na dëshpëroi. Dilja u ngrit në mësim, po nuk u përgjigj mirë.

As mësuesi, as ne nuk u kënaqëm nga përgjigjja e saj.

Pra, puna nisi keq. Ç'do të thoshin të tjerët? «Për të shitur mendje janë të vetmet ato, po me punë ama. . .»

Dilja, e skuqur flakë në fytyrë, u ul në bankë. S'e mbante vendi. Uli kokën e s'u ndie

fare. S'guxonte të na shikonte në sy. Po, ç'është e drejta, edhe ne s'guxonim, na vinte shumë zor. Ashtu, si fshehurazi, e shikonim me bisht të syrit.

Kur po shkonim rrugës për në shtëpi, e pyeta Dilen:

— Dile, ç'ke sot, mos je gjë sëmurë?

— Jo s'kam gjë, mirë jam, pse?

— Jo, ashtu kot pyeta, se m'u duk sikur s'je mirë.

Nuk po merrja guximin t'i thosha ku e kisha fjalën, më vinte shumë zor, ndoshta ngaqë ishte më e madhe se unë.

— Megjithatë, s'bëra keq që të pyeta, Dile, — i thashë pastaj pa pritur, — se të pashë dhe në orën e mësimi. . .

• Ajo më vështroi thellë me ata sytë e zinj, pastaj uli kokën.

— Ti e ke fjalën gjetkë. Pse s'e thua hapur që unë kisha ardhur e papregatitur?

U trondita dhe u habita nga fjalët e saj. Ajo vetë më nxori atje ku doja. Ky ishte një rast i mirë që s'duhej humbur. Duhej të tregohesha e guximshme.

I thashë gjithçka mendoja.

— Unë nuk e kundërshtova mendimin tuaj, po për vete, të them të drejtën. . . e kam vështirë t'ju ndjek deri në fund. . .

— Ti je më e madhe se unë, Dile, po këtu e ke gabim. Ne asnjëherë s'e kemi lënë njëra-tjetrën në baltë.

— E di, e di. Po...

— Ti diçka ke, Dile, më mirë më thuaj.

— Nuk kam asgjë, Vera.

Te lëndina, pranë kodrës, u ndamë. Ajo ju ngjit një të përpjete. Shtëpinë Dila e ka pak larg nga tonat. Unë shikoja shoqen time tek ecte ngadalë e kokulur dhe mendoja: «Ajo diçka do të ketë. S'duhet ta lëmë me kaq».

* * *

Mbasdite i shkova në shtëpi së bashku me Dritën. Atje mësuam se gjyshja e saj ishte sëmurë. I duhej Diles tani të merrej me fëmijët e vegjël.

Dy vjet më parë Diles i pat vdekur e ëma. Megjithëse kjo qe një fatkeqësi e madhe për të, Dilja nuk e ndërpreu atëhere shkollën siç pat bërë në fillore kur ishte sëmurur.

— Ju duhet të më kuptoni, unë vërtet u regjistrova këtë vit në shkollë, po e shikoj se s'mund ta vazhdoj. Jo se në nëntor mbush 16 vjeç, po... ja... unë kam dy vëllezër e dy

motra më të vogla. Për ta unë jam në vend të nënës, — tha dhe sytë ju mbushën me lot. — Më përpara ishte gjyshja, po tani ju e shikoni që. . . — dhe Dilja nuk vazhdoi më gjatë.

As ne nuk dinim ç'të thoshim. Shikonim herë Dilen, herë vëllezërit e motrat e saj më të vegjël.

— Ne jemi njëmbëdhjetë, ti e dymbëdhjeta, — foli pas pak si me guxim Drita. — A nuk jemi një familje, s'jemi ne të zonjat t'i bëjmë punët si në një familje?

O, jo, moj Dritë, ju s'do rrini të merreni gjithmonë me mua. Ju e kuptoni vetë sa dëshirë kam të vazhdoj shkollën e të dal me nota të mira, po. . . .

— Do ta vazhdosh dhe do ta mbarosh shumë mirë. Ne për ty, ti për ne. Nuk të lëmë vetëm. Të kemi si motrën tonë më të madhe.

Dilja heshti. Një pikë lot dhe shkëndija gëzimi ndritnin në sytë e saj.

Të nesërmen biseduam me shoqet e tjera.

— Shoqet e vërteta s'e lënë njëra-tjetrën në baltë, Dile, — i thamë ne kur ajo erdhi në shkollë. — Do të na kesh pranë gjithmonë, këtu dhe në shtëpi. Mësimet dhe punët e shtëpisë do t'i bëjmë së bashku.

— Unë bisedova dhe me babanë, — tha

ajo. — Ai nuk donte që unë ta lija shkollën.
«Do bëjmë si të bëjmë, — tha, — mbaroje një
herë këtë vit». Po kur i tregova për ju, u gë-
zua aq shumë sa s'di ç't'ju them. — Kaq tha
Dilja dhe shkënditë e gëzimit shkëlqenin në
sytë e saj.

FITORE DHE GËZIM

Tani unë jam e rritur; vazhdoj shkollën e mesme, po gjithmonë më pëlqen të kujtoj një ngjarje nga koha kur isha nxënëse e klasës së tetë.

Morëm inisiativën për të ndihmuar për elektrifikimin jo vetëm me mbledhjen e hekurishteve, po edhe duke punuar në muajt e verës për instalimet e brendshme në zonat malore. Rrethin e elektricistëve e kishim ngritur qysh në fillim të vitit shkollor sipas inisiativës «Të na zërë dora gjithçka» të shkollës «Urani Rumbo» të Gjirokastrës. As vetë nuk e di pse, po atëhere nuk i tregova gjë nënës, ndoshta ngaqë ajo përgatitej për provimet e shkollës, që do t'i jepte në janar. Kaluan këstu tre muaj. Ishte e shtunë mbasdite. Kishim mbaruar mbledhjen e rrethit dhe unë gjithë gaz u ktheva në shtëpi.

— Mama, kam një lajm shumë të gëzuar.

Sapo na thanë se u pranua kërkesa jonë për të shkuar në një fshat malor, në Beslicë, për të bërë instalimet.

— Si??! Ç'kërkesë, moj? — pyeti nëna e habitur.

— Po ja, kur doli vendimi për elektrifikimin, edhe ne vendosëm të japim ndihmën tonë, po unë atëhere... nuk ju...

— Po si?! Të shkosh në fshat? Nuk je ti për fshat, jo! E ku, në Beslicë!..

— Ua!! Si? Ti... në... në... — Ndoshta fjalët e mia, që i ngjanin një belbëzimi, nuk i dëgjoi. Unë fola shumë ngadalë. Më fort nuk mund të flisja. Më dukej sikur po më zihej fryma. Nëna ime të fliste kështu! Po pse e ndërpreu bisedën aq shpejt? Ç'gëzim në klasë, ç'hidhërim këtu!

Nëna mbaroi punët e kuzhinës dhe erdhi përsëri në dhomë.

— Mos u mendo shumë, Teuta, — më tha, — ti dy orë vete në punë vullnetare dhe, kur vjen në shtëpi, shtrihesh menjëherë, e jo më të bredhësh fshatrave. Pastaj kur u bërë ti të instalosh?

— Po ne kemi bërë gjithë ato prova; mësuesi i fizikës është shumë i kënaqur. Ne s'kemi mësuar të rregullojmë vetëm hekurin e rrobave, furnellën apo sigurecën, po edhe...

— E di, e di, po ti këtu, dhe nganjëherë i bën naze gjellës, ndërsa atje do të hash atë që të të shtrojnë përpara.

U dëgjua një trokitje në derë. Nëna doli jashtë. Ishte teto Lena, komshia jonë, që na kënaqte gjithmonë me historitë që na tregonte.

— Po ja, si të vejë, moj teto Lena, ajo s'di mirë qytetin e jo të vejë aq larg!.. — dëgjova pas pak zërin e nënës.

— Ti, Marie, mos u bëj merak! — i tha teto Lena. — Tani të gjithë shkojnë. Ç'e gjeti Luizën time që vajti tre muaj në malësitë e Tropojës? Djali m'u vra në kufi, vetëm ajo më mbeti, si dritën e syve e kisha, po, kur më tha për aksion, s'ja prisha qejfin.

Sa mirë foli Teto Lena! Më ngrohën fjalët e saj. Mbase tani nëna... Oh, si më rrihte zemra. Një buzëqeshje e nënës, një «po» e saj dhe unë... oh... ç'gjëra të mrekullueshme mund të bëja në ato çaste, mjaftonte që të isha me shokët e mi...

— Kur erdhi andej me atë fytyrë të nxirë nga dielli, — vazhdoi teto Lena, — m'u duk më trime, më e fortë, tamam si i ati kur erdhi për herë të fundit nga mali. Vërtet, ne kemi vuajtur, moj Marie, e tani themi që fëmijët tanë të rrinë rehat, po, ama, sikur nuk shkon kështu.

Pas pak nëna erdhi në dhomë. Më shikoi drejt në sy, sikur kish rënë në mendime të thella, pastaj uli kokën dhe u largua.

Pse s'më tha: «Po, shko, Teuta»? Pse ngul këmbë ende në të sajën?

Babai erdhi vonë atë mbrëmje, kështu që nuk biseduam fare për atë çështje. Rashë për të fjetur, po gjumi s'më zinte. Më vinin në mendje të gjitha ngjarjet e atyre ditëve.

«Tani për tani as shokëve s'u them dot që s'më lë nëna», — mendova.

Të nesërmen ishte e dielë. U ngrita shpejt për të larë një pjesë të rrobave që kishin mbe-tur nga e shtuna. Për çudi, nëna nuk më tha: «Lëri ti, se i laj unë», — siç më thoshte gjith-një mbasi kisha larë gjysmën e rrobave. Këtë e bënte sepse mendonte se lodhesha shumë.

Kaloi gati një javë. Një natë i tregova babait për inisiativën tonë.

— Kjo është një inisiativë e mirë. Po ti, Teuta, ke mësuar të instalosh ashtu siç duhet?

— Po, kam mësuar. Dhamë dhe provat. Të gjithë dolëm shumë mirë.

— Po... në fshat, Teuta, ti... s'ke qenë ndonjëherë.

— Bashkë me shokët, do të kalojmë mirë.

— Do të mësohesh. Duhet të mësohesh.

s'di ç'të them. Edhe mua ma ka qejfi që ti të bësh diçka të mirë për të tjerët, po flas vetëm për të mirën tënde. Ju do të rrini njëzet ditë në fshat.

— Do të bëjë, Marie, do të bëjë. Është trime Teuta jonë, — dëgjova babanë t'i thoshte nënës kur unë shkova në dhomën tjetër.

* * *

Më 19 prill, një ditë para takimit kombëtar të pionierëve, Tirana ushtoi nga «urratë» e brohoritjet e pionierëve të rretheve, që vinin në takim. Si livadh gjithë ngjyra të mrekullueshme dukej pallati i pionierëve. Ne prisnim me një dashuri të pakufishme moshatarët tanë të rretheve. Unë mora si mysafire në shtëpi një vajzë nga Borshi i Sarandës. Jetmira e quanin, ndërsa Drita, shoqja ime e ngushtë, mori Dilën, një vajzë nga fshati Beslicë.

Të nesërmen Drita me Dilën më erdhën për vizitë dhe së bashku dëgjua emisionin e pionierit.

Unë ju afrova më tepër radios kur një pioniere fierake tregoi se klasa e saj kishte marrë inisiativë për të shkuar në zonat malore për punë të elektrifikimit.

Kur ajo mbaroi së foluri, nëna uli kokën dhe buzëqeshi pak. Më dukej sikur diçka e

re lexohej në sytë e saj: diçka që më ngroh-
te zemrën; më gëzonte mua, atë, të gjithëve...

— Ushton atdheu, — tha babai. Edhe
fëmijët po bëjnë mrekullira.

— Vërtet mrekullira, — foli nëna dhe
shikoi nga unë. Të vegjël janë, po...

Ditën që do të përcillnim mysafirët e rre-
theve, unë nxora blokun, ku shënova në disa
kopje adresën time për t'ua dhënë katër vaj-
zave me të cilat u njoha gjatë takimit kombë-
tar.

— Mos harro Dilën, — më tha nëna, —
megjithëse me të do të takohesh prapë kur të
shkosh për elektrifikim.

Sa u gëzova atë çast! Gati sa s'thirra
«urra»! siç e kam zakon në raste gëzimi, gati
sa s'ju hodha nënës në qafë.

Ditën që do të nisesha, i lashë nënës një
letër me këto pak fjalë: «Mirupafshim, në-
nokja ime. Unë do të kthehem krenare, e
fortë, sokoleshë mali».

Ja, kështu ndodhi atëhere.

N O T A

Ndodhi ashtu papritur. Them papritur, sepse askujt nuk i shkonte në mendje që Genci me Agronin, gjithmonë shokë të ngushtë, atë mbasdite do të grindeshin e do të mbanin mëri me njëri-tjetrin për një kohë të gjatë. Të dy kishin shkuar në shkollë për të përgatitur së bashku mësimet e ditës së nesërme.

Mbasi kishin mbaruar detyrat e gjuhës, kishin filluar përgatitjen e mësimit të gjeografisë.

— Of! — kishte shfryrë pas pak i mërzi-tur Agroni. — Ja, e lexova një herë. E ç'më duhen gjithë këto: horizonti, anët e horizontit; veriu, jugu, lindja perëndimi? Në mëngjez, nga lind dielli është lindja. Kur kthehesh përballë diellit, nga e djathta është jugu, nga prapa perëndimi... Kaq mjafton. Po t'ja them të gjitha këto mësuesit, e marr një pesë.

— Si e merr një pesë! — kishte folur Genci — Pse, pesa është kryesorja?

— U, po pse ç'dua më tepër unë, mjafton të kaloj.

— Po sikur të mos ishte fare nota. Si do të mësoje, si do të përgjigjeshe?

— Ou, fillove ti tani! Se mos do të bëhem gjeograf!

— Pse për t'u bërë gjeograf është fjala? Pse, këto që mëson sot, nuk të duhen më vonë?

— Më vonë? Hajde, hajde! Të rri unë e të mbaj mend për më vonë të gjitha këto që bëhen tani! Jo, or vëlla, jo.

— Ti, Agron, kështu flet gjithmonë. Edhe kur mësuam atëhere për nitratin, the «ç'më duhet nitrati», po kur shkuam në parcelën e kooperativës e të pyeti brigadieri se si e përdorim nitratin, ti u skuqe deri te veshët e s'e hape gojën fare.

— Po mirë o, ty të bëra gjë dëm?

— Mua e gjithë të tjerëve na turpërove, pa le veten tënde. S'ishe ti që thoshe: «Nuk shikon, po s'dita të përdor nitratin, u përmbys bota!» Sikur të të linin ty ta hidhje nitratin në parcelën tonë, ose më vonë në atë të kooperativës, bimët do të mbaronin fare! Po. . . ty, Agron, s'të pëlqen fjala e të tjerëve, do që të dalë vetëm jotja. Kjo është mendjemadhësi.

Agronit kjo fjalë i kishte rënë si rrufeja.

— Si the, Genci? Unë mendjemadh! Të më thuash ti mua mendjemadh?! — e Agroni kishte marrë gjithë inat librat e kishte dalë jashtë. Genci kishte mbetur vetëm.

«Sa keq! Mos u gabova kur i thashë: «Kjo është mendjemadhësi»? Po, sidoqoftë, ai s'ka të drejtë. Unë për të mirën e tij i fola», kishte thënë me vete atëhere Genci i mërzhitur.

* * *

Kishin kaluar gati 2 javë e Genci me Agronin s'i flisnin njëri-tjetrit.

Një të dielë, klasa e tyre bëri një ekskurSION rreth 6 kilometra. Nisja u bë në orën pesë të mëngjezit. Freskia e mëngjezit dhe këngët e tyre të gëzuara sikur i bënë ata më të fortë, më të gjallë. Rruga gjarpëronte në një pyll me drurë të lartë, kur dolën në një lëndinë të gjerrë, u ulën për të kaluar ditën. Filluan lodrat e shakatë e gëzuara të fëmijëve. Agroni, të cilin shokët e mbanin për koleksionistin më të mirë të klasës, u largua nga të tjerët dhe u fut thellë në pyll për të mbledhur lule nga më të ndryshmet.

— Ja rasti më i mirë për një koleksion të

bukur, — tha ai me vete dhe filloi të mblidhte lule, duke vazhduar rrugën më tej.

Sa më tepër që ecte, aq më tepër i dukej se zvogëlohej kupa e qiellit. Në disa vende, pemët e larta pengonin edhe rrezet e diellit të hynin në brendësi të pyllit. Gati dy orë vazhdoi Agroni të shëtiste nëpër pyll. Si mblo-dhi lule sa u kënaq, vendosi të kthehej. S'bëri më tepër se njëqind metra dhe ndaloi:

— Ou, pa dale, unë s'erdha këtej! — Ho-dhi sytë rreth e qark, po s'mundi të gjente dot rrugën nga kishte ardhur.

Shokët janë nga jugu, më kujtohet kur biseduam te lëndina për lindjen, perëndimin, e. . . po si ta gjej unë jugun tani, vetëm qiellin shikoj, s'duket as dielli! . . ç'bëra që ika vetëm!

Përballë tij, në trungun e një peme të gje-rë, myshqet dukej sikur i thoshnin:

— Ta tregojmë ne, or djalë, ja, ne jemi veriu. Po Agroni nuk e dinte gjuhën e tyre.

Vazhdoi pak më tej me shpresë se do të gjente rrugën, po përsëri shkelte në vende të panjohura. Rrathët e një trungu të sharruar dukej sikur i thoshin:

— Ne e dimë nga ç'anë janë shokët e tu. Nga jugu ne jemi më të gjerë, andej duhet të marrësh rrugën dhe ti — po Agroni nuk e kuptonte gjuhën e tyre.

Pas pak dëgjoi disa zëra fëmijësh:

— Ata janë, shokët! — tha i gëzuar.

Po! Agroni nuk u gënjye: ishin shokët e tij. Ja: Gëzimi, Miri, Ardi, Tomorri, ja dhe... Genci.

— Ti u zhduke ashtu papritur dhe s'e vumë re një gjë të tillë, Genci u kujtua, — foli Gëzimi. — U bëmë gati për t'u nisur, po mungoje ti, siç duket mbete pas luleve.

— Jo, po...

— Mos ngatërrove rrugën?

— Rrugën... unë... se si...

Shokët kuptuan gjithçka.

— Po si e harrove kaq shpejt, Agron? Ja, këtu ke plot miq. Pa shiko myshqet, ja dhe degët e dendura të pemëve nga ana e jugut.

Agroni shikoi një herë Gencin në sy, pastaj uli kokën. Ju kujtuan fjalët e tij: «Pse, pesa është kryesorja? Mos vallë vetëm për sot të duhen këto që mëson në shkollë, po për më vonë?»

Po, Genci kishte pasur të drejtë.

UNË DHE SHOQJA IME

Verën e kam shoqe të ngushtë, po dje na ndodhi diçka që ndoshta s'duhej të ndodhte. U zemërua ajo me mua, po, ama s'ka të drejtë, unë jam e sigurtë se s'kam asnjë faj.

Po ju tregoj arësyen e zemërimit të saj e ju pastaj gjykoni vetë.

... Në shkollë ne kemi gazetën e letrarëve të vegjël. Unë vetë nuk shkruaj, po shkruajnë shokët e shkollës sime dhe, t'ju them të drejtën, mua më pëlqejnë mjaft, sidomos vjershat e tyre.

Në numrin e fundit të gazetës, midis shkrimeve të shumta, pashë dhe një vjershë kushtuar Shkurte Pal Vatës. Lexova vargjet e para dhe menjëherë kalova në fund për të shikuar se kush e kishte shkruar. Sa u gëzova kur pashë emrin e shoqes sonë të klasës, Verës!

«Të lumtë, moj Vera, doli dhe një poete tjetër nga klasa jonë» — qesha me vete dhe nisa ta lexoj vjershën nga fillimi.

**E dha jetën në trase
Shkurte Pali vajz' e re,
u hap lajmi në atdhe
vetëtimthi, si rrufe.**

— Ou, pa dale, ku i kam lexuar këto vargje? i kam lexuar apo... — të them të drejtën nuk isha shumë e sigurtë a i kisha lexuar diku ato vargje, apo jo. Vazhdova më poshtë leximin:

**Për me shkue e me punue
rrugën e Shkurtes me vazhdue.**

— Po, po, me siguri diku i kam lexuar. Më duket se kjo vjershë është botuar disa kohë më parë në gazetën «Pionieri». Atë gazetë e mbaja në shtëpi. E kisha ruajtur për të përdorur ndonjë pjesë për programin artistik të kompanisë. U bëra gati të ikja, kur te vendi ku ishte vendosur gazeta erdhën disa shokë të klasës sonë së bashku me Verën. Lexonin vjershën dhe pastaj uronin Verën. Ajo dukej e gëzuar dhe sikur mbahej pak me të madh.

— Ah, moj Vera, — thashë me vete, —

më duket se nuk duhet të krenohesh, nejtse...
— dhe hyra në klasë.

Në pushimin e madh shkova në shtëpi dhe mora gazetën. Me të vërtetë, nuk isha gabuar. Vera kishte kopjuar një pjesë të mirë të vjershës që ishte botuar në gazetën «Pionieri».

— Ah, moj Vera, çdo gjë mund ta mendoja, po këtë jo. Kjo është vjedhje.

Hyra në klasë. Pas pak hyri dhe ajo së bashku me shokët e tjerë, që ishin në korridor. Vera shikonte herë njërin e herë tjetrin, sikur donte t'u thoshte: «E, e lexuat, shumë e bukur, ë?»

Unë s'guxoja ta shikoja në sy. Më dukej sikur këtë faj e kisha bërë unë. E doja shumë Verën e s'më pëlqente që ajo ta ulte veten aq shumë.

Pak më vonë udhëheqësja na solli gazetën «Pionieri».

— Ja, këtë vjershën për elektrifikimin sikur ta përdorim për programin artistik të kompanisë, — foli Artani dhe na tregoi vjershën e një pionieri që ishte botuar në gazetë.

— Ama ç'na the dhe ti, Artan! — ja ktheu si me mospërfillje Vera.

Të gjithë kthyen kokën nga ajo. U bëra gati t'i flisja Verës e t'i thoshja gjithçka dija, aty në sy të shokëve, po e mbajta veten.

— E, pse, si të duket ty, s'të pëlqen? — foli i habitur Artani.

— Le që s'është gjë, po pastaj pse të marrim nga gazeta? — u dëgjua përsëri zëri i Verës.

— Si, moj, s'është gjë, apo t'u rritën veshët ty se shkruajte një vjershë!

— Artan, mos folë ashtu, nuk besoj t'i jetë rritur mendja Verës, — ja mori Drita fjalën nga goja.

— Se ja zvogëlojmë ne — foli me gjysmë zëri Viktori.

U dëgjua një e qeshur e lehtë, që u shua shpejt e shpejt. S'ishte rasti për shaka.

— Ne edhe nga gazetat do të marrim, edhe vetë do të shkruajmë, — fola unë. — Nuk është kopje në qoftë se një vjershë nga gazeta e përdorim për programin artistik të kompanisë; ne nuk do themi që këtë vjershë e ka shkruar filani, domethënë ndonjë nxënës i klasës sonë. . .

— Po kjo, ç'flet kështu? — foli si nëpër dhëmbë Dritani.

Dritani kishte të drejtë. Shokët s'dinin gjë, kështu që fjalët e mia s'kishin lidhje me atë që po diskutonim. Vera u skuq pak në fytyrë, po s'kaloi shumë dhe përsëri filloi të shiste mendje. Po e tepronte shumë. Mendova një

herë të thosha çdo gjë që dija, po përsëri e mbajta veten.

«Do bisedoj vetëm me të njëherë», — thashë.

Kur mbaroi ora e fundit, qëndruam unë, Vera dhe Zeneli për pastrimin e klasës.

— Verë, pse u solle ashtu në pushimin e madh?

— Pse moj, si u solla? Ti e lexove atë vjershën, bënte ajo?

— Për ty s'bënte, po për ne të tjerët bënte. Ti ke filluar të na shesish mend.

— Si?! Unë po ju shes mend?! Po edhe ti u bëre me ata që më kanë inat për vjershën.

— Moj Verë, unë mendova se ti... se ti do ta kuptoje, po...

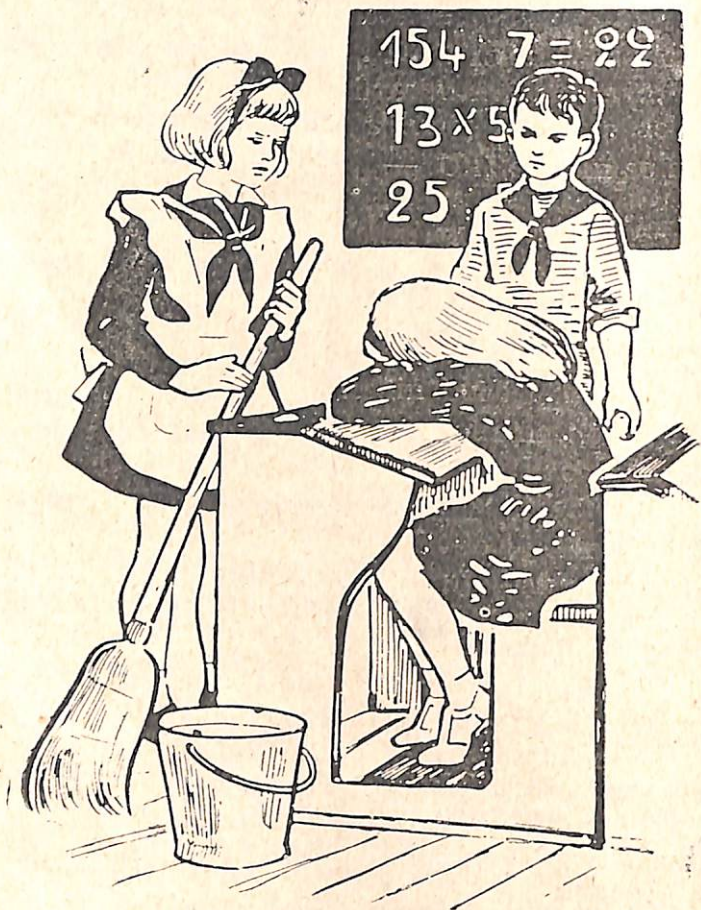
— Ohu, e çfarë të kuptoja?

— Që unë s'kam dashur të të turpëroja në sy të shokëve.

— E... për çfarë... do të më turpëroje? — foli me gjysmë zëri Vera.

— Domethënë ti edhe tani, që jemi vetëm, nuk do të hapesh! Po në mos sot, nesër e vërteta do të dalë në shesh. Ti duhet t'ja thuash vetë kompanisë, Verë! — dhe i zgjarta gazetën.

Ajo u zverdh në fytyrë, i hapi sytë më

tepër se zakonisht dhe po më shikonte e habitur. U hutua fare. U ul në bankë dhe filloi të qante.

Më vinte keq për shoqen time, megjithatë, jam e sigurtë se veprova drejt. Mirë bëri që e mori vesh dhe Dritani, atë duhet ta marrin vesh të gjithë. Në qoftë se Vera nuk do t'ja thotë vetë kompanisë, do t'ja them unë dhe do t'ja them për të mirën e Verës.

RAPORTI

Ngjarja që do t'ju tregoj, ka mbetur e gjallë në mendjen time. Ndodhi një mëngjez para se të fillonte mësimi. Ne të grupit artistik, meqë së shpejti do të zhvillohej konkursi midis kompanisë, kishim vendosur që provat e çfaqjes t'i bënim në orën 7.

E fundit dhe me pak vonesë erdhi Vjollca. Petriti, përgjegjësi i grupit, sikur i vari pak buzët e u mat t'i thoshte diçka, po ne ja bëmë me shenjë e ai s'u ndie. S'ishte koha për një gjë të tillë, duhej të fillonim sa më shpejt provat. Numrin më të madh të pjesëve të programit, sidomos skeçet, i kishim përgatitur me forcat tona, duke u nisur nga disa ngjarje në kompani dhe në shkollë.

Programi hapej me një këngë, në të cilën Vjollca ishte soliste. Në fillim niste kori, e kur pushonte ai, vazhdonte Vjollca.

**Të shkathët, të gatshëm përherë do të jemi,
atdheut të shtrenjtë...**

— Ç'pati Vjollca që ndaloi? — pëshpërita unë.

— Edhe një herë nga fillimi! — u dëgjua zëri i Petritit.

Dy vargjet e para Vjollca i këndoi mirë dhe pa ndaluar, ndërsa në dy të tjerat ndaloi, madje u kollit pak. Neve, të them të drejtën, s'na erdhi mirë. Sokoli edhe u inatos pak.

— Po hë, moj Vjollcë. Do bëjmë prova, apo do tallemi?

— Unë... nuk tallem, — foli me zë pak të ngjirur Vjollca. — Poo... se si m'u zu zëri, — dhe një ngjyrë e kuqe si e errët i mbuloi fytyrën. Qepallat sikur i rëndonin më tepër se herët e tjera. Mori një herë frymë thellë dhe shikoi drejt në sy Petritin, shenjë kjo që donte të thoshte se ishte gati për të filluar. Po përsëri s'i shkoi si duhet.

— Sikur të vazhdojmë me nja dy skeçe, ë, ç'thoni? — foli unë.

Të gjithë e pranuan mendimin tim. Në skeçin e dytë u vonuam pak, po sidoqoftë provat dolën mirë. Nisëm përsëri me këngën. Përsëri Vjollca e ndërpreu në mes këngën.

— Në fund të fundit, Vjollca, s'ta kemi

nevojën, — foli gjithë inat Bardhi. — Ka edhe soliste të tjera.

Ne s'folëm. Vjollca u zverdh në fytyrë. Shikonim njëri-tjetrin. Shikonim dhe Bardhin. Ai s'duhej të fliste ashtu.

— Unë s'them se s'ka të tjera, or Bardhi, po...

— E çfarë «po», Vjollca? Ne s'na zë gjumi, ndërsa ti...

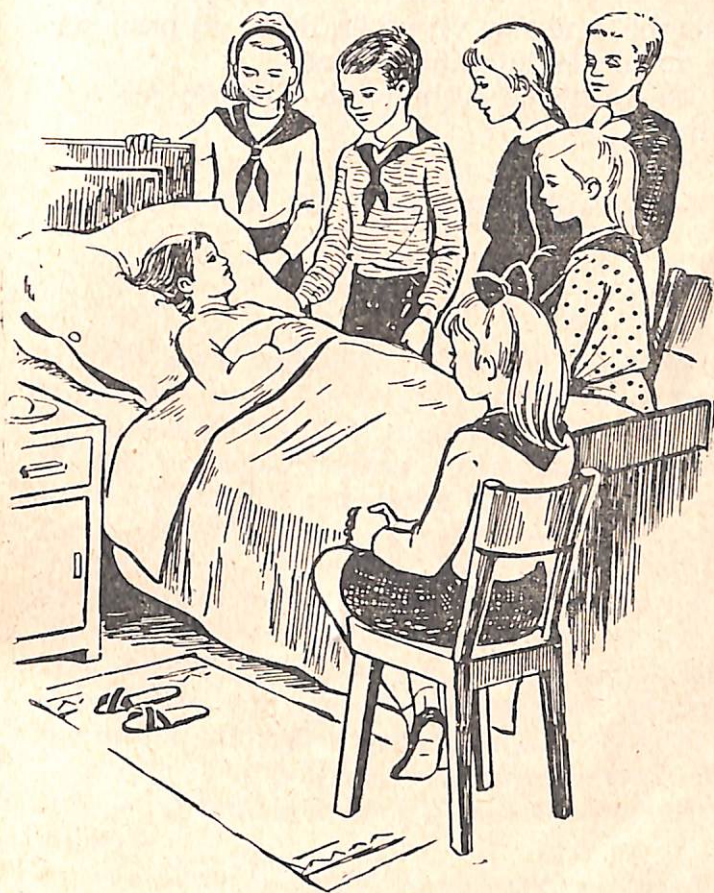
Ç'kishte Vjollca që na shikonte të gjithëve në sy, sikur na lutej për diçka, pse i dridheshin buzët?

— Sot s'na doli gjë, — foli Petriti i mër-zitur. — Me kaq e lëmë, se do bëjmë informacionin politik.

Kur do të dilnim, Vjollca papritur u rrëzua mbi një bankë. Mira që u ndodh pranë saj e mbajti fort e nuk e la të binte përtokë. Vjollca ishte zverdhur krejt. E kuptuam se ajo ishte e sëmurë.

— Moj Vjollca, po ti s'na the se ishe e sëmurë; pse erdhe në shkollë? — i thamë mbasdite kur i shkuam në shtëpi.

— Oh, sot është e martë, — tha ajo, — të shtunën fillon konkursi. Unë s'mund t'i lija shokët vetëm. Ne kemi bërë gjithë atë

përpjekje, gjithë ato prova. Por, meqë ju ngulni këmbë, unë s'po vij nesër, do të vij pasnesër dhe do të këndoju shumë mirë.

Ne të gjithë e shikonim Vjollcën me admirim.

TREGIM PËR ATË QË U NDA NGA SHOKËT

10 veta, futbollistë të vegjël, po largoheshin kokulur e fytyrëvretur nga fusha e sportit. Genci kishte palosur këmishën për së gjati dhe e kishte hedhur në supin e djathtë, ndërsa Gjergji, ngaqë ishte tronditur e hutuar fare, kishte harruar të mbathte këpucët e i mbante ende në dorë, duke ecur zbathur. Zamiri, pa e kuptuar as vetë, shikonte i habitur në anën tjetër të fushës lojtarët e skuadrës kundërshtare, gjithë të qeshur e të gëzuar dhe të rrethuar nga mjaft fëmijë të tjerë, që s'pushonin së thirruri: «Shqiponja, Shqiponja! Urra për Shqiponjën!»! «Pastaj merrnin në duar e ngrinin lart herë njërin e herë tjetrin lojtar.

— Kanë të drejtë të gëzohen — pëshpëriti Zamiri. — E merituan fitoren, — dhe shtrëngoi fort nofullat gati për të qarë.

Pas tyre, qëndronte si statujë Xhelua. S'dinte ç'rrugë të merrte. Të shkonte andej nga ushtonin thirrjet e gëzuara, apo te dhjetë të tjerët që kishin varur buzët e po iknin gjithë turp? S'po vendoste dot. Për një çast ju kujtua gjithçka që kishte ndodhur. . .

Në pallatin dykatësh, ku banonte Xhelua, pjesa më e madhe e fëmijëve vazhdonin mësimet në shkollën fillore, vetëm ai, dy shokë të tij e disa vajza vazhdonin shkollën 8-vjeçare. Xhelos i pëlqente shumë futboli dhe shpesh e shikoje duke lojtur jo vetëm me fëmijët e pallatit të tij, po edhe me ata të pallatit përballë, pallatit Nr. 20. Atje kishte dhe Gjergjin e Gëzimin, që i quante shokë të ngushtë.

Një ditë, kur do të zhvillohej kampionati i futbollit i skuadrave të rrugëve, Xhelon e takuan Sokoli dhe Luani, dy pionierë të pallatit 20.

— Xhelo, e di si është puna? Ne do të marrim pjesë në kampionatin e rrugëve, a vjen dhe ti në skuadrën tonë?

— Po unë duhet të marr pjesë në skuadrën tjetër, se. . . unë. . . më tepër me ata kam lojtur dhe kam punuar.

— U, po tani ti s'je i detyruar të vesh me ata, — ja mori fjalën nga goja Sokoli. — Pa-

llati juaj s'është në asnjë rrugë, ti mund të shkosh ku të duash. Pastaj se mos ka lojtarë të mirë atje. Në skuadrën tonë ne kemi Aliun që të çan fare, apo Gëzimi që e mbron portën për mrekulli. Po Luli në sulm? Ti me atë dhe me Aliun kombinoni mirë, të kujtohet në prill?

Xhelua lëvizi nja dy hapa e u mbështet te muri i pallatit.

«Vërtet, këta janë më të mirë, ndërsa ata... Me kë të luaj unë? Po, sidoqoftë, ata do të më marrin inat», — mendoj me vete.

— Hë Xhelo, si thua? Ne i kemi ndarë dhe vendet, ti je qendërsulmues.

«Ti je qendërsulmues»... Sikur e gudulisën pak këto fjalë Xhelon,

«Qendërsulmues!» Një pas Aliu Xhelos, se Aliu ishte mjeshtër për pasa, dhe hop Xhelua gol. «Urra, Xhelo, Xhelo», do të thërrisnin spektatorët, ndërsa ai do të ngrinte pak kokën lart, do të nxirrte gjoksin përpara e do të ecte me hapa të shpejta drejt shokëve të skuadrës, të cilët do ta përqaфонin fort e do t'i thoshin: «Të lumtë, artist!»

— Mos u mendo shumë, Xhelo, ne të themi se të kemi shok, — ja prishi mendimet zëri i Sokolit.

Xhelua pranoi. Gabimi i tij i zemëroi pa

masë shokët e rrugës tjetër ku ishte apartamenti i tij.

— Ti gjithmonë me ne ke luajtur, pse u ndave tani? Pardje ti i the Gjinit: «Mirë, e formojmë dhe ne skuadrën», ndërsa dje u premtove të tjerëve.

— Në fund të fundit ne as që të detyrojmë, as duam të të ndajmë nga ata, por ta dish se të gjithë flasin keq për ty.

— Ou, pse, ore, gjithsecili ka kokën e tij, unë bëj ashtu si më pëlqen vetë. Pse o, nga të tjerët do varem unë? — ua ktheu Xhelua si me mospërfillje.

— Ti, or Xhelo, ke menduar vetëm për veten tënde.

— Kjo është ajo që... diskutuam atëhere në mbledhjen e kompanisë kur foli dhe udhëheqësi...

— Lavdia personale!

— Hë, po, lavdia personale. Ata të vunë qendërsulmues dhe ty t'u rritën veshët.

— S'kish provuar ndonjëherë një breshëri të tillë fjalësh Xhelua. Edhe atëhere kur kishte thyer padashur xhamin e klasës, nuk i kishin folur kështu. Në fillim mendoj se do t'ua mbyllte gojën, po tani sikur s'kishte më fuqi të nxirrte asnjë fjalë. Ata u larguan, ndërsa ai mbeti vetëm. Ngjante me atë gjelin me-

ndjemadh që gjithmonë i përbuz shokët, po që më në fund ata e braktisin dhe ai, me pendë të rëna, sillet rrotull oborrit i vetmuar.

* * *

Për çudi, skuadrës së rrugës ku ndodhej pallati Nr. 20 i ra shorti të ndeshej me skuadrën ku ndodhej më parë Xhelua.

— Tani do ta shohin ata «lavdinë personale», — tha Xhelua sapo filloi ndeshja. — Hëm... Kë kanë vënë në skuadër! Gramoz shkurtabiqin. Pse, ai do më mbajë mua?! Sa mbrojtja si ai kam parë unë!.. Po Gëzimin, pse s'e kanë vënë në sulm, si e paskan lënë rezervë? Në vend të tij kanë futur Arbenin.

Papritur topi i erdhi te këmbët.

— Përpara, Xhelo! — dhe ai, me një «finte» të bukur, kaloi Gjergjin, kaloi dhe Ilirin që u rrëzua përtokë dhe vazhdoi të ecte i shoqëruar nga thirrjet: «Jepi, Xhelo».

— O gol që tani, o... — Ou! Kush ja mori topin ashtu papritur nga këmbët? Ktheu kokën, por Gramozi ndodhej rreth 6 metra larg tij. Sa bukur ja pasoi Gjergjit, ky Ilirit,

Iliri përsëri Gjergjit dhe ky me një shut bombë e përcolli topin në rrjetë.

Xhelos ju errën sytë. Fusha, pemët e gjithçka sikur po i rrotulloheshin pa pushim para sysh.

— Hajde, Xhelo, kalo vijën, se do të vemë topin në qendër — dëgjoi zërin e Zamirit.

Hante veten me dhëmbë Xhelua për të bërë gol, po ku e linte Gramozi të bënte xhap. I ishte qepur mbrapa dhe s'i ndahej.

— Po he, mor Xhelo, gjithë këto pasa na ke humbur!

Shfrynte gjithë inat Xhelua që s'mund të çante dot mbrojtjen kundërshtare. S'mund të duronte dot thirrjen «Gramozi, Gramozi». Sa herë Xhelua kishte mbetur me gisht në gojë para tij!

Përsëri topi te këmbët e Xhelos. Zamiri që s'ndodhej më tepër se tre hapa larg tij, ja pasoi me shumë kujdes.

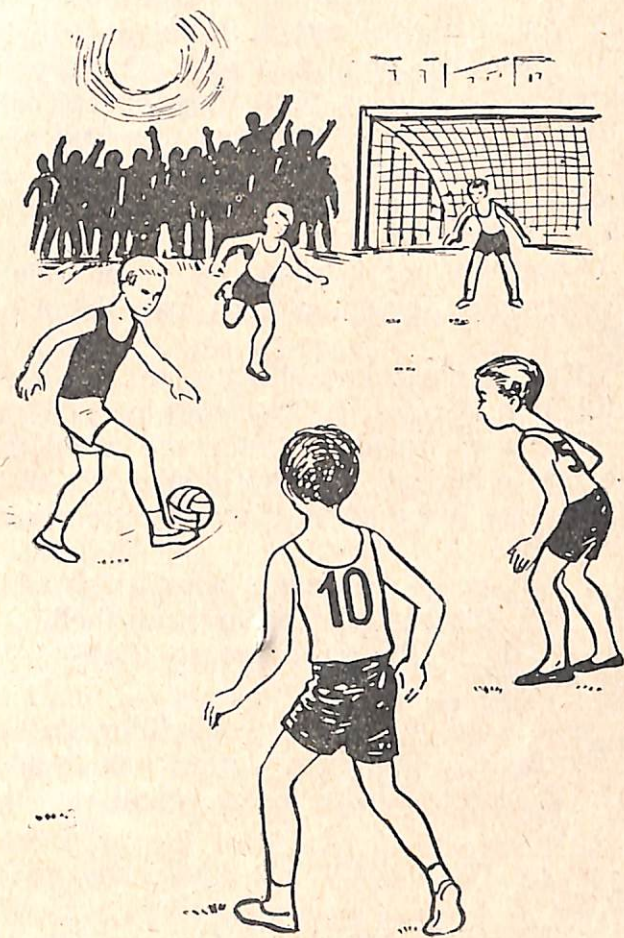
Para Xhelo! — dhe Xhelua, si e ngriti topin në gju e pastaj në kokë (për këtë ishte mjeshtër), eci ashtu disa hapa.

Ç'duartrokitje shpërthyen.

— Jepi, Xhelo! Shikoni, mor, ç'artist!

Para Xhelos doli Gjergji.

Si pakuptuar, topi kaloi nëpër këmbët e Gjergjit e bashkë me marshin e Xhelos

shpërthyen edhe të qeshurat e spektatorëve të vegjël. Atij i qeshte zemra. Kaloi dhe Ilirin, po ja, para tij doli Gramozi. Dy lëvizje mashtruese të Xhelos para dhe mbrapa dhe për habi të të gjithëve Gramozi u rrëzua përtokë. Tani Xhelua ishte vetëm për vetëm me portierin. «Tani, o Gramoz, merre topin në rrjetë!» — foli me vete.

Gramozi e mori topin, po jo në rrjetë, siç ëndërronte Xhelua, por aty para këmbëve të tij.

«Kur u ngrit kaq shpejt», tha me vete Xhelua dhe përplasi fort këmbët përtokë.

Fitorja e skuadrës tjetër me rezultatin 2 me zero e bëri atë e shokët e skuadrës së tij të dilnin nga fusha kokulur me buzë të varura si asnjëherë.

— Oh, po qe me arna, s'bëhet gjë, o vëlla, jo, — foli Zamiri duke psherëtitur thellë.

— Ç'do të thuash ti me atë fjalë? — e pyeti Sokoli.

— Atë që ju thashë që në fillim bashkë me Bardhylin. «Ne kemi lojtarët tanë, ç'na duhen të tjerët. Xhelua e ka vendin te shokët e tij».

— Po pse o Zamir, a s'lojta me gjithë shpirt?

— Me gjithë shpirt lojti Gramozi, që s'ta

mbushte synë ty e ne të tjerëve. Ti lojte më tepër me inat, për veten tënde e jo për skuadrën, për nderin e saj. Gramozi e shokët e tij luajtën për nderin e skuadrës. Ata ishin të lidhur ngushtë me njëri-tjetrin, prandaj fituan, ndërsa ne. . . Megjithatë, fajtori kryesor s'je ti, fajin më të madh e kemi ne, që të morëm në skuadër.

Të tjerët s'flisnin fare.

Sokoli ishte ulur përtokë e kishte mbështetur kokën midis dy duarve, ndërsa Luani shtrëngonte fort sytë me gishtrinjtë e dorës së majtë sikur kishte ndonjë dhimbje të fortë në kokë.

— Po, po, na pëlqeu ta kishim Xhelon në skuadër, se ishte lojtar i mirë, — foli si me përtesë Lulëzimi.

— E, pra, na pëlqeu, — ja ktheu si me tallje Zamiri. — Ne menduam vetëm për vete dhe i fyem rëndë të tjerët. Po, ama, gjyshja ime thotë: «S'mbahet shtëpia me miell hua». E thashë atëhere e them dhe tani: Xhelua të shkojë te shokët, t'u kërkojë të falur. Ndonjëri mund të thotë se flas kështu ngaqë nuk fituam. Jo, më mirë që na ndodhi kështu. Kjo të jetë mësim për tjetër herë. Për këtë që bëmë t'u kërkojmë falje shokëve të Xhelos dhe shokut tonë Mirit, që ka luajtur me ne

gjithmonë, po që këtë radhë në vend të tij futëm Xhelon.

Pas pak, 10 futbollistët e vegjël u larguan nga fusha kokulur e fytyrëvretur. Në vesh ushtonin thirrjet e gëzuara «Shqiponja, Shqiponja». Mbrapa tyre, qëndronte Xhelua. S'dinte ç'rrugë të merrte. Të shkonte andej nga ushtonin thirrjet e gëzuara, apo te dhjetë të tjerët, që kishin varur buzët e po iknin gjithë turp.

— Kanë të drejtë edhe sikur të më shajnë, — pëshpëriti me zë të dredhur. — Do të shkoj te ata. . . po jo tani; më vonë. Ata besoj se s'do më mbajnë mëri, — dhe uli kokën e psherëtiu thellë.

L E N D A :

	Faqe
Këmbëngulje elektrikistësh	3
Mësuesi im	12
Fletërrufeja	18
Vëllai ynë i dashur	26
Ditëlindja.	34
Përsëri me ne	41
Fitore dhe gëzim	50
Nota.	59
Unë dhe shoqja ime	65
Raporti	72
Tregim për atë që u nda nga shokët.	77

51103

LIBRARIJA E SHTETIT
TIRANE

Tirazhi 6.000 kopje

Format 70x100/32

Stash: 2204-65

Shtyp NISH Shtypshkronjave «MIHAL DURI» —
Stabilimenti «8 Nëndori» — Tiranë, 1969